

צום תשעה באב (ט' באב) – איגרת מידע לעובדים בארגוני בריאות

צום תשעה באב יחול בשנת 2013 ב-16 ביולי. הוא יחל ב-15 ביולי, בערך בשעה 19:45 ויסתיים ב-16 ביולי, בערך בשעה 20:20.

רקע כללי

לפי הדת היהודית, יום תשעה באב (ט' באב) הוא הינו יום אבל. ביום זה מקיימים תענית לציון חורבן בית המקדש הראשון, חורבן בית המקדש השני ועל מאורעות טרגיים נוספים המיוחסים לאותו יום. מנהגי האבלות מתחילים משקיעת החמה בערב תשעה באב, ונמשכים עד לצאת הכוכבים במוצאי אותו יום.

הלכות האבלות אינן מצטמצמות ליום זה בלבד (הלכות בין המיצרים) אולם במסמך זה נתמקד בתשעה באב וההשלכות של תענית זו על המטופלים וצוות ארגון הבריאות.

מידע שימושי לצוות ועצות להתייחסות בתקופה זו:

- **סדר היום:** המתענים בתשעה באב מחויבים ב"חמשת האיסורים" (אכילה ושתייה, רחיצה, סיכה, נעילת סנדל שלא מעור, ויחסי אישות). יש איסור לעסוק בלימוד תורה וכן ישנן מגבלות על עיסוקים ומלאכות שונות (לא נפרט את המגבלות כאן). בנוסף נוהגים, כמנהגי אבלות, לשבת על רצפה/מזרון/כסא נמוך, לא לברך לשלום ולהימנע משיחה לבטלה, צחוק וקולות ראש.
- **פטור מהצום:** חולים בדרך כלל פטורים מהצום (לרוב בהתייעצות עם סמכות רבנית המתאימה להם). אולם גם אלו שפטורים מהצום לא יאכלו מאכלי מותרות אלא יסתפקו בארוחה פשוטה. נשים הרות ומיניקות אינן פטורות מהצום אך מומלץ להתייעץ עם סמכות רבנית מכיוון שבמקרים רבים, ישנו חיוב שלא לצום. הלכתית, אם ישנו חשש לסכנה, אפילו קטנה, לאשה או לעובר או לתינוק, יש לאכול ולשתות ולא צריך להמתין לשאלת רב.
- **הסעדה:** מומלץ להתאים את שעות הארוחות ככל שניתן לשעות תחילת הצום וסיומו. בחדרים שבהם שוהים רק אנשים צמים יש להמעיט ככל האפשר בהכנסת אוכל ושתייה במהלך היום. מכיוון שהצמים אוכלים ארוחה מפסקת לפני שקיעת החמה, מומלץ לארגון הבריאות לספק להם ארוחה עשירה יותר המותאמת לתחילת הצום.
- **תרופות:** תרופות שאינן מחייבות בליעה של מים, אינן פוגעות בצום (יהיו שירצו להתייעץ עם סמכות רבנית). במקרה של צורך בשתיית מים עם התרופה או בסירופ – המטופל יבקש לעתים להתייעץ בסמכות רבנית. לגבי מריחת שמן או משחה – אם נדרש לצורך החולה (גם ללא סכנה) – מותר. אם ישנה חלופה ללא סיכה – יתבקש להשתמש בה.
- **טיפולים:** אין מניעה בקבלת טיפולים רפואיים, אך במקרים מסוימים שבהם הטיפול קשור למלאכה אסורה, וכשניתן לעשות את הטיפול במועד אחר, יתכן שיתבקש לשנות את המועד.
- **התייחסות הארגון:** ישנם מספר תחומים שלגביהם חשוב לעדכן את הצוות הרפואי על מנת להימנע מאי-הבנות תרבותיות: 1. חלק מהצמים לא ישיבו לברכת שלום או יסתפקו באמירה רפה או הנד ראש. 2. בשל האיסורים לעיל, יהיה צורך לעתים לנהל דיאלוג עם המטופל ומשפחתו להתאמת הטיפול והתרופות (למציאת חלופות או לדחייתם למועד אחר). 3. יש להיות מודעים לאיסור רחיצת הגוף ביום זה.
- **קוד לבוש/נעליים:** אין קוד לבוש מיוחד ליום זה (מלבד האיסור על לבוש חג). כאמור, ישנה מניעה לנעול נעלי עור.
- **אחר הצהריים של יום הצום:** לקראת אחר הצהריים של יום הצום מומלץ להימנע מפעילויות על מנת להקל על הצמים.
- **פעילויות מקצועיות:** בשל הצום ובשל האיסורים על מלאכות מסוימות, מומלץ להימנע מעריכת סדנאות והכשרות במועד זה.
- **סוגיות דתיות בטיפול:** מומלץ לארגון לבדוק טרם הצום מי הם המקורות הקהילתיים והדתיים הרלוונטיים לפתרון מקרים טיפוליים שיש בהם סתירה בין הטיפול הרפואי לבין התפיסות הדתיות של המטופלים.

תודה לאלו שיעצו בהכנת האיגרת, ביניהם הרב פלג - רב המרכז הרפואי שערי צדק, ולצוות מהמרכז הבין-תרבותי: חנן אוחנה, תומר דרור וד"ר מיכל שוסטר. בכל מקרה, אין לראות בדף זה משום ייעוץ הלכתי או רפואי.